

ГЕРМАНИЗМИ ВО СТИХОЗБИРКАТА НА КАТИЦА ЌУЛАВКОВА² – „КОГА МИ ГОРЕШЕ ПОД НОЗЕТЕ“.

Извадок од речникот: Германизми
во македонскиот јазик (во обработка)

акустичен -чна *приод*. (според герм. Akustik од грч. / *звучен, јасен; слушен*; одекнува гласот на татко ми / растојанието се зголемува, а / смртта е, ми се чини / прилично акустична. (Тато е тука, ама не се меша, стр. 45)

алхемија *ж.* (герм. Alchimie од франц. alchimie / *средновековна хемија: барање начини за претворање на проситиите метали во скапоцености со помошта на ѓаканаречениот филозофски камен*; овде: *ѓаквиот камен*; И што ако се навикнеш на оваа / традиционална македонска алхемија – / златото да се претвора / во железо? / Што после? (п. Театар на сенки, стр. 103)

антиципира *свр.,несвр.* (герм. antizipieren / 1. *банк.* однапред земе, зема, прими, прима; плати, плаќа пред рокот. 2. *филоз.* создаде, создава суд, претстава за нешто однапред; син.: *сознае, сознава независно од практиката*. 3. (воопшто) *прими, прима; предвиди, предвидува, претпостави, претпоставува*; „Признаваш ли, дека се / плашиш?“ прашува тој. / „Не само што се плашам, јас го / антиципирам стравот“, сакам да кажам / ама премолчувам. / Пак голтам кнедли. (п. Ќе те носам на раце, ќе те однесам, стр. 33)

аптека *ж.* (герм. Apotheke од лат. apotheca според грч. / *здравствена установа во која се прават и се издаваат лекови*; душата ми мириса / на тревки, на билна аптека / на

сушална, на осој, на ладовина – / веќе не бројам, туку берам / и сушам. (п. Ќе се изгориш..., стр. 44)

гарантира *свр.,несвр.* (герм. garantieren / дава гаранција, сведок е на некој, појврди, појврдува, увери, уверува; Еве, на пример / сега би летнала / ама кој ми гарантира дека / ова навистина е сон? (п. На овие висини кислородот е редок, стр. 22)

документ *м.* (герм. Dokument од лат. dokumentum ,потврда, доказ‘ / лична исправа, писмен доказ; ,Но како ќе патува сега‘, ја прашувам Мама / ,та нели се потребни документи / а тој ги нема?‘ (п. Некоја јанса го јаде Тато, стр. 46)

ефект *м.* (герм. Effekt од лат. effectus ,извршен‘ / позитивен резултат од некое дејство; последица, исход; дојзнање, силен виечајок предизвикан од ништо; Вишокот опсесија е, всушност / плацебо ефект, ти велам тебе / ама како да блудам / сама со себе. (п. Колку смеам да те потрошам, стр. 25).

ехо *ср.* (герм. Echo / звук добиен при одразување од иречки; ек, одек, одзвук, одзив; (прен.) одглас (од некој настан); смртта е, ми се чини / прилично акустична. / Но што ако сум во паника? / прашувам и го чекам ехото (п. Тато е тука, ама не се меша)

историја *ж.* (герм. Historie според лат. historia, грч. / 1. тек на случувања, развојот на животот воопшто. 2. наука што го проучува минатото на општествата и народите. 3. овде: *минашото* (наспрема *иднината*; ништо не е неприкосновено / ништо свето / ни јазикот / ни земјата / ни историјата / ни иднината (Растур куќа, стр. 110); и ќе набљудуваш како / екстазата на залезот / се претвора во коктел од бои / во раскошен гемиш / кој не е за пиење, туку / за впи-

вање во сеќавањето, / она што некогаш некој ќе го нарече историја (п. Агонија, 112)

екстаза ж. (франц. extase, лат. extasis од грч. / претеран занес, состојба на восхит; во горниот текст: *ирен*. полет, замав).

коктейл м. (англ. cocktail / пијачка од повеќе видови алкохолни напивки со шеќер и разни ароматични додатоци.

келнер м. (герм. Kellner / *послужувач на гостии во ресторан, хошел*; и заминуваме, збунети, без да платиме / (нешто се случува, ама не се сеќавам што) / кога келнерот праша без заобиколување – / „Кај сте тргнале со неплатен цех?“ (п. Преминувајќи од сон во сон 32)

кнедли мн. (герм. Knödel / *шойчиња замесени со грис и јајца или месо во сува*.

Овде во и з р а з о т: **голта кнедли** – *иреживува, ирши неирјајиносии*; „Признаваш ли, дека се / плашиш?“ прашува тој. / Не само што се плашам, јас го / антиципирам стравот, сакам да кажам / ама премолчувам. Пак голтам кнедли. (п. Ќе те носам на раце, ќе те однесам, стр. 33)

коментира свр., несвр. (герм. kommentieren од лат. comento / *дава, даде коментар, расправа, образложи, образлага, образложува, објасни, објаснува, шолкува, ойишува*; овде *гл. несвр.* / ти, одвај чујно коментираш – „Не е страшно, рана како рана ќе зарасне“ / и напосто продолжуваш / божем ништо не се случило. (п. Само еден гест одлучува, стр. 26)

логика ж. (герм. Logik од лат. logica / 1. *наука за процесиие, закониие и формиие на мислењето*. 2. овде: *разумносii, разум, иравилносii, логичносii*; „Пак ли бараш

логика таму каде што нема“ / ми плеснува в лице Мама, ама те молам / колку пати ќе оди (Тато) јабана и ќе се враќа... (п. Некоја јанса го јаде тато, стр. 46)

маска ж. (герм. Maske, франц. masque од итал. maschera).

Во и з р а з о т: **кога ќе се симнат маските** – *кога ќе се дознае висџинаџа*; па се прашувам – / уште колку долго ќе издржиш / без воздух, и што ќе биде / кога ќе се симнат маските, / кога ќе се одвои / сувото од суровото (п. Агонија, стр. 111)

кога ќе се одвои сувото од суровото – кога ќе се расчистат, дознаат работите.

монтира свр.,несвр. (герм. montieren, франц. monter / 1. врши монџажа, вмџине, вмџинува, сосџави, сосџавува, соедини, соединува; Сите сеќаваме – некој струга по / нашето тело, на голо, на живо, / некој брише што може да се / избрише, потем монтира, / небаре отсекогаш било / токму така како што не било. (Амфитеатрално, стр. 102) 2. измисли, измислува.

паника ж. (герм. Panik од лат. panicus, грч. πανικός / крајно џолем, неизоржлив сџрав; ужас.

Во и з р а з и т е: **ако сум во паника** – *ако џаничам*; смртта е, ми се чини / прилично акустична. / Но што ако сум во паника? / прашувам и го чекам ехото (п. Тато е тука, ама не се меша); **рипа во паника** – *обземен е од крајно џолем сџрав*; ...утробата ми се превртува, / како митска палачинка / рипа во паника, фрлена во искушение / се тетерави како фатаморгана / над македонските градови (п. Во оваа фикција, стр. 23); **паника нџ фаќа** – *чувсџвуваме неизоржлив сџрав, џаничиме*; нас овде, под старите планини

/ паника нè фаќа / оти веќе нема надеж, / нема кој да ја сопре (п. Монета за раскусување, стр. 109)

фајџаморѓана ж. (арап. од итал. / оптичко причинување.

нема надеж – не се надеваме.

портал м. (герм. Portal / **1.** *раскошно украсен влез; главна вратица во црква; централен влез на административна зграда; Ќе поминеш низ свеста / како низ портал кој води / кон другиот свет* (п. Тато е тука, ама не се меша, стр. 45)

2. *интернет-медиум; ,Отворени се неколку портали / до 21 декември, според / Календарот на Маите‘ / му кажувам, наивно, од оваа страна (на Тато). (п. Тато е тука..., стр. 45)*

реквизит м. (герм. Requisit според лат. requisitum / *предмети неопходни за нешто, на пример, за театарска претстава; и мрак светка / и свеста се тетерави /.../ а ти седиш опуштено, на земја / зад тебе небото – / единствена сценографија / без реквизити* (стр. ?)

рерна ж. *пехн.* (герм. Röhre / *дел од шпоретот во кој се печат јадења; Мама нè вика да лизнеме / од пандишпанот / пред да го стави / во рерна... (Вешти во немуштото поттурнување, стр. 29)*

рингла ж. (герм. Ringel / *члоча на шпорет; ...велам, и си ги горам прстите / вртејќи ја палачинката / над ринглата, на голо... (п. Само еден гест одлучува, стр. 26)*

ритуал м. (според герм. Ritual од лат. ritualis / *обред, церемонија; (прен.) изојачен чин; За кој јавол сета оваа ујдурма, / овој ритуал на жртвување, / ова кокетно samozапа-*

лување, / оваа варварска криенка-миженка / оваа сатурналија, / овој панаѓур на суети? (Агонија, стр. 111)

саџурналија ж. (од лат. Saturnalia според Saturnus; овде: *ирен.* распуштена веселба, необуздан пир, пијанка).

ритуáлен -лна *ирид.* (според герм. Ritual од лат. ritualis / *шиџо е во врска со рииуал; обреден; церемонијален*); Свечкањето на монетата / не ни дава здрав сон /.../ нè тера... / да пискаме – / светот е планетарен / ритуален театар... (п. Монета за раскусурување, стр. 109)

стиропор м. (според германска трговска марка Styropor / *вид маџеријал со џоилоизолациони својсџва шиџо се корисџи во изолационаџа џехника*; светот – опасен, лигав / со триста бои премачкан / со звук на стиропор / на тормоз и тиранија (п. Кревка дома, стр. 104).

со џирисџа бои џремачкан – претерано лицемерен, голем дволичник, необично многу расипан.

цел м. (герм. Ziel / *намера*; Та, ние сме два различни света / по грешка споени, сè со иста цел – / заедно да умреме. (п. Приказните се повторуваат)

цех м. (герм. Zeche) *самиие џрошоци наџравени за нешиџо; смеџка на џрошок и др.*; и заминуваме, збунети, без да платиме / (нешто се случува, ама не се сеќавам што) / кога келнерот праша без заобиколување – / „Кај сте тргнале со неплатен цех?“ (п. Преминувајќи од сон во сон 32)

цимерка ж. *сосџанарка*; ...овој туѓ живот во мојот живот / оваа мечта – цимерка / која без престан ровари... (п. Во оваа фикција, стр. 23)

цимет *м.* (герм.) зачин *шѣо* се добива од *ѣри* билки *шѣо* *расѣаѣ* во *јужниѣ* краишѣа; на сон оросена / јас пиев капучино – / обично пијам еспресо / се белееше пената и врз неа / трошките цимет, теракотните честиси / канела... (п. Тогаш се случи чудо, стр. 31)

цитира *свр.,несвр.* (герм. zitieren од лат. cito / *даде*, *дава* *ѣодаѣѣок* или *ѣиѣаѣѣ* обично во *наѣис*; овде: *наведе*, *наведува*, *ѣосочи*, *ѣосочува*, *сѣомне*, *сѣомина*, *се ѣовикува* на *неѣѣо*; та нели од три страни сонце грее / кај што изгрева, таму заоѓа / се убедуваме еден со друг / цитирајќи ги народните приказни / влегувајќи во туѓите животи / како во свои. (п. Во сонот барем е нормално)

шанк *м.* (герм. Schanze / *долѓнавестѣа* *маса* во *ѣосѣилница*, *крчма* или *кафеана* на која се *ѣродава ѣијачки*; некако смален или јас немам забележано / дека сè уште е дете, ранливо / му се спие, стуткан како ембрион / на троседот, зад шанкот (п. Преминувајќи од сон во сон, стр. 32)

²Катица Ќулавкова, Кога ми гореше под нозете. Poetiki, Скопје 2013, 130 стр. (стихозбирка).

п. – песна.

СКРАТЕНИЦИ ВО ТЕКСТОТ

анѣл. – англиски

араѣ. – арапски

ѣерм. – германски

ѣрч. – грчки

ж. – именка од женски род

им. – именка

иѣал. – италијански

латин. – латински

латин.-грч. – латинско-грчки

м. – именка од машки род

мн. – множина

несвр. – глагол од несвршен вид

ирен. – пренесено значење

приод. – придавка

рус. – руски

свр. – глагол од свршен вид

свр.,несвр. – глагол од свршен и несвршен вид

ср. – именка од среден род

техн. – техника

франц. – француски

ЛИТЕРАТУРА ВО ВРСКА СО ТУГАТА ЛЕКSIKA

Вујаклија, М. 1972. (у редакцији Д-р Ристића, Светомира и Д-р Алексића, Радомира). *Лексикон сѝраних речи и изрази*. Просвета, Београд.

Габеров, И. 2001. *Речник на чуждийѝе думи в бѝлѝарски*. (С приложниѝа). Трето издание. GABEROFF.

Гацов, Димитрија 1971. *Германски заемки во македонскиоѝ јазик*. Македонски јазик Год. XXII. Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“, Скопје, стр. 117–125.

Димитровски, Т., Корубин, Б., Стаматоски, Т. 1961. (редактор Конески, Б.), *Речник на македонскиоѝ јазик со срѝскохрвайѝски ѝолкувања*. Том I (А–Н), Скопје.

Митева, Д. 2002. *Германизми во македонскиоѝ јазик*. Реферат поднесен на Македонско-германската научна средба. Охрид, август 2000 година, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ – Скопје, Филолошки факултет „Блаже

Конески“. Приватно издание (на авторот). Скопје, 8 XI 2002, стр. 1–11.

Митева, Д. (Во ракопис.) *Современ толковен речник на македонскиот јазик*. Том I (А–Г).

Митева, Д. 2003. *Современ толковен речник на македонскиот јазик*, том II, Д–Ж. Правоговорен, синонимен, фразеолошки, информативен. (Издание на авторката) Скопје.

Митева Д. 2023. Лексеми од германскиот јазик во расказот „Чевли“ од Блаже Конески [Извадок од Речникот: Германизмите во македонскиот јазик (во обработка)]. Зборник во чест на акад. Митко Маџунков по повод 80 години од раѓањето.

Веб-страница: dimkamiteva.mk Скопје, 19 март 2023 година, 7 стр.

Миќуновиќ, Љ. 1995. *Современ лексикон на сѝрански зборови и изрази*. (Превод: Борис Благоески. Редактор: Александар Џукески). Наша книга, Скопје.

Филипова-Байрова, М., Бояджијев, С., Машалова, Ел., Костов, К. 1982. (Одговорен редактор: Ст. Илчев) *Речник на чуждиѝте думи в бѝлѝарскиѝ език*. Бѝлѝарска академия на науките. Институт за бѝлѝарски език. Издателство на бѝлѝарската академия на науките, Софиѝа.

Шехалић, С. (приређивач), Малешевић Ж., Живојиновић Пр., Ђулум, И., Ненадовић, Д. (сарадници) 2001. *Лексикон сѝраних речи*. – *архаизми, локализми, неолоѝизми* – II издање. ЈРЈ, Земун.

Domović, Ž., Anić, Š., Klaić, N. 2001. *Rječnik stranih riječi (Tuđice, posuđenice, izrazi, kratice i fraze)*. Evro, Beograd.

Klaić, V. 1974. (Priredio i dopunio Klaić, Željko), *Veliki rječnik stranih riječi izraza i kratice*. Zora, Zagreb.

Dr Ristić, S., Kangrga, J. 1963. *Enciklopedijski nemačko-srpskohrvatski rečnik* I. Prosveta, Beograd.

Dr Ristić, S., Kangrga, J. 1963. *Enciklopedijski nemačko-srpskohrvatski rečnik* II. Prosveta, Beograd.